

Nowe w Polsce stanowiska *Bidens radiata* (Asteraceae)

Bidens radiata Thuill. (uczep śląski) jest gatunkiem synantropijnym, euroazjatyckim, o bardzo szerokim, ale rozerwanym zasięgu. Występuje od Francji po Japonię oraz na północy Finlandii aż do 62.–63. równoleżnika (TRZCIŃSKA-TACIK 1971). Jego zasięg obejmuje środkową i północno-wschodnią część Europy (TUTIN 1976). Niektórzy badacze podają, że gatunek ten preferuje obszar pontyjsko-pannoński i stanowiska cieplejsze (SLAVÍK & ŠTĚPÁNKOVÁ 2004). Często związany jest z siedliskami przekształconymi przez człowieka i występuje w zbiorowiskach ruderalnych. We florze Polski zaliczany jest obecnie do kenofitów (TOKARSKA-GUZIK i in. 2012). Do niedawna traktowany był jako gatunek o niepewnym statusie we florze polskiej (MIREK i in. 2002). *B. radiata* zbliżony jest wyglądem do *B. tripartita*, od którego odróżnia się bardziej spłaszczonymi koszyczkami (szersze niż wyższe) oraz większą liczbą listków okrywy zewnętrznej koszyczka (8 i więcej) (TRZCIŃSKA-TACIK 1971).

Podczas prowadzenia badań florystycznych w zachodniej części Bieszczadów w roku 2014 natrafiono na szereg stanowisk *Bidens radiata* położonych w obrębie leśnych przydroży w pobliżu miejscowości Duszatyn, Mików, Nowy Łupków, Smolnik i Żubracze. Występowanie gatunku stwierdzono w obrębie trzech różnych jednostek kartogramu siatki ATPOL o boku 10 km (FG45, FG55, FG56). Okazy tego rzadkiego kenofita zostały zaobserwowane na terenie składów drewna i dróg leśnych. Większość opisywanych miejsc charakteryzowała się ubitym gliniastym podłożem poprzecinany koleinami częściowo wypełnionymi wodą, utworzonymi przez ciężarówki wywożące drewno. Roślina licznie występowała na skraju drogi, natomiast nie została stwierdzona przy samej krawędzi lasu.

Lokalizacje stanowisk:

Duszatyn FG45 24, N49°18.8' E22°7.8' – pojedyncze rośliny przy skraju drogi leśnej;

Mików FG45 33, N49°17.2' E22°6.6' – pojedyncze rośliny przy skraju drogi leśnej i pastwiska;

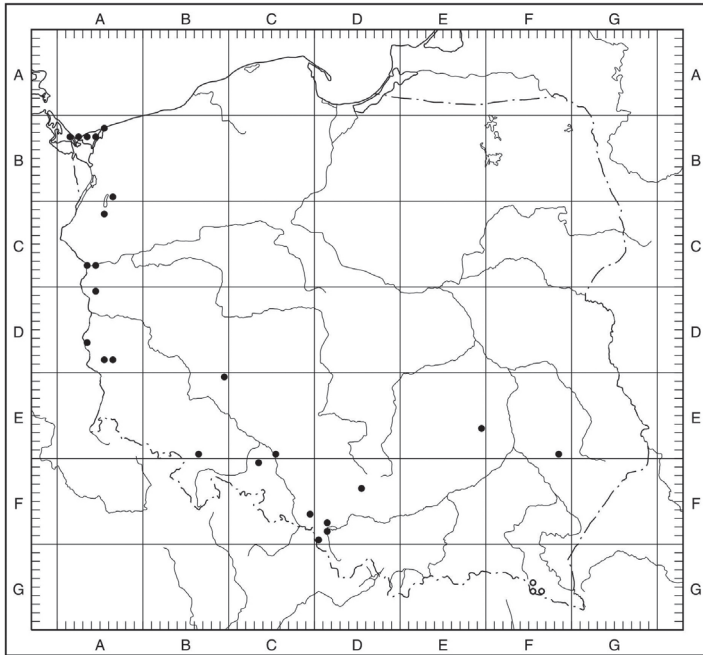
Nowy Łupków FG55 13, N49°14.8' E22°6.0' – pojedyncze rośliny na skraju drogi polnej;

Smolnik FG45 43, N49°16.3' E22°7.4' – duże skupisko roślin na terenie okresowego składu drewna;

Żubracze FG56 23, N49°12.6' E22°15.4' – pojedyncze rośliny na skraju leśnej drogi i w rowie.

Bidens radiata występował w towarzystwie takich gatunków, jak: *Anagallis arvensis*, *Bidens cernua*, *B. frondosa*, *B. tripartita*, *Digitaria sanguinalis*, *Equisetum arvense*, *Galinsoga parviflora*, *Leucanthemum vulgare*, *Melilotus alba*, *Polygonum aviculare*, *P. hydro-piper*, *Potentilla anserina*, *P. reptans*, *Sagina procumbens*, *Stellaria media*. Najczęściej zajmował miejsca, w których konkurencja ze strony współwystępujących gatunków była słabsza. Rodzaj zajmowanych siedlisk może wskazywać na antropogeniczny charakter dyspersji nasion *B. radiata*. Prawdopodobnie może to być związane z gospodarką leśną. Drobne nasiona mogły zostać przyklejone do błota oblepiającego ciężarówki i przywiezione z większej odległości.

Uczep śląski nie był do tej pory notowany w Bieszczadach. Co więcej, są to najdalej wysunięte na wschód stanowiska tego gatunku (Ryc. 1). Dotychczas podawane stanowiska w Polsce znajdują się kilkaset kilometrów od nowych stanowisk odnalezionych na terenie Bieszczadów Zachodnich (ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Gatunek ten występuje również w całych Czechach, ale głównie w części południowo-zachodniej (SLAVÍK & ŠTĚPÁNKOVÁ 2004). Brak danych o występowaniu rośliny na Słowacji.

Ryc. 1. Nowe stanowiska *Bidens radiata* Thuill. w Bieszczadach Zachodnich (według ZAJĄC & ZAJĄC 2001; zmienione i uzupełnione). ○ – nowe stanowiska

Fig. 1. New localities of *Bidens radiata* Thuill. in the Western Bieszczady Mts (according to ZAJĄC & ZAJĄC 2001; completed and changed). ○ – new localities

Na podstawie przeprowadzonych obserwacji można przypuszczać, że gatunek może posiadać w tym regionie większą liczbę stanowisk, jednak wymaga to dalszych badań terenowych.

Zebrane okazy zielnikowe zostały złożone w Zielniku Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie (KRA).

Podziękowania. Autor serdecznie dziękuje Panu dr Arturowi Pliszko za sprawdzenie materiałów zielnikowych.

Summary. New localities of *Bidens radiata* (Asteraceae) in Poland. *Bidens radiata* Thuill. is a synanthropic but uncommon species in Poland. During the field research carried out in Bieszczady in 2014, its occurrence was observed in five new localities (FG45, FG55, FG56 ATPOL grid squares). *B. radiata* had never been found in the Polish part of the Eastern Carpathians before. The new localities are outside the reported range of this species in Poland.

LITERATURA

MIREK Z., PIĘKOŚ-MIRKOWA H., ZAJĄC A. & ZAJĄC M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland – a checklist. – W. Z. MIREK (red.), Biodiversity of Poland **1**, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

- TUTIN T. G. 1976. *Bidens* L. – W: T. G. TUTIN, V. H. HEYWOOD, N. A. BURGESS, D. M. MOORE, D. H. VALENTINE, S. M. WALTERS & D. A. WEBB (red.), *Flora Europaea* 4, *Plantaginaceae* to *Compositae* (and *Rubiaceae*), s. 139–140. Cambridge University Press, Cambridge.
- SLAVÍK B. & ŠTĚPÁNKOVÁ J. 2004. Květena České republiky 7. s. 28–30. Academia, Praha.
- TOKARSKA-GUZIŃSKA B., DAJOK Z., ZAJĄC M., ZAJĄC A., URBISZ A., DANIELEWICZ W. & HOŁDYŃSKI C. 2012. Rośliny obcego pochodzenia w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem gatunków inwazyjnych. s. 107. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Warszawa.
- TRZCIŃSKA-TACIK H. 1971. Rodzaj *Bidens* L. Uczep. – W: B. PAWŁOWSKI & A. JASIEWICZ (red.), *Flora Polska. Rośliny Naczyniowe Polski i Ziem Ościennych* 12, s. 200–208. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.). 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

JAKUB DĘBOWSKI, *Zakład Taksonomii Roślin, Fitogeografii i Herbarium, Instytut Botaniki, Uniwersytet Jagielloński, ul. Kopernika 27, 31-501 Kraków, Polska, e-mail: j.debowski@uj.edu.pl*

Przyjęto do druku: 05.11.2015 r.

Nowe stanowisko *Gladiolus imbricatus* (Iridaceae) na Nizinie Północnopodlaskiej

Gladiolus imbricatus L. (mieczyk dachówkowaty) to okazała roślina o dekoracyjnych czerwono-purpurowych kwiatach, występująca na łąkach i w widnych lasach środkowej Europy od Bałkanów po Polskę oraz zachodnią część Rosji (HULTÉN & FRIES 1986). Mieczyk dachówkowaty jest rośliną wieloletnią o iteratywnym typie wzrostu. Wegetatywne rozmnażanie następuje poprzez powstawanie bulw przybyszowych przy sporych (1–2 cm średnicy) bulwach macierzystych. Propagacja wegetatywna przebiega jednak w dość ograniczonym stopniu, dużo częściej ma miejsce reprodukcja z nasion (MOORA i in. 2007). *Gladiolus imbricatus* w Polsce kwitnie w czerwcu i lipcu. Nasiona są relatywnie duże (1,8 mg), jedna roślina produkuje od 200 do 400 nasion rozsiewanych przez wiatr (JÖGAR & MOORA 2008). W sprzyjających warunkach (brak konkurencji, obecność luk) nasiona mogą obficie kiełkować wiosną następnego roku (KOSTRAKIEWICZ-GIERALT 2014). W Polsce przebiega zachodnia granica geograficznego zasięgu tego gatunku. W wielu krajach Europy środkowej i wschodniej jest on uznawany za zagrożony wyginięciem i objęty ochroną prawną (SCHNITTLER & GÜNTHER 1999; SEMERENKO & MOROZOVA 2006; RAŠOMAVIČIUS 2007; RED DATA BOOK OF ESTONIA 2008; DİDUH 2009).

W Polsce mieczyk dachówkowaty jest stosunkowo często spotykany jedynie na Pogórzu Karpackim i w Beskidach, na Wyżynie Małopolskiej, Nizinie Śląskiej oraz Lubelszczyźnie (ZAJĄC & ZAJĄC 2001; DEMBICZ i in. 2011; GORZELAK 2012). Liczebność niektórych populacji sięga imponującej liczby 260 tysięcy osobników (MIREK i in. 2014). W północnej części kraju jest to gatunek rzadki. W ciągu kilku ostatnich dziesięcioleci odnotowano istotny spadek liczby jego stanowisk w wielu regionach Polski. Znalazło to swoje